

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+

Załącznik 2

STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

CEL, ZAKRES ORAZ STOPIEŃ SZCZEGÓŁOWOŚCI ANALIZ I METODY ZASTOSOWANE PRZY SPORZĄDZANIU PROGNOZY

Niniejsza Prognoza jest elementem postępowania w sprawie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ). Celem postępowania w sprawie SOOŚ jest identyfikacja i ocena przewidywanych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji zapisów ocenianego dokumentu oraz, w przypadku stwierdzenia ryzyka wystąpienia negatywnych oddziaływań, wskazanie możliwych rozwiązań alternatywnych i określenie działań minimalizujących, a w ostateczności kompensujących utracone walory środowiska. Jej zakres obejmuje elementy wymagane przez tzw. Ustawę OOS, z uwzględnieniem wymogów co do zakresu, wyrażonych przez organy opiniujące.

W analizowanym Projekcie SRWŚ 2030+, w oparciu o przeprowadzoną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego, zdefiniowano najważniejsze potencjały i problemy rozwojowe oraz uwarunkowania wynikające trendów i prognoz w tym zakresie. Następnie zidentyfikowano strategiczne wyzwania rozwojowe, co wreszcie posłużyło do określenia wizji Strategii, jej misji, a następnie celów strategicznych oraz operacyjnych, a w ich ramach proponowanych kluczowych kierunków działań. Następnie określono obszary strategicznej interwencji (OSI), definiując dla nich oczekiwane na poziomie celów strategicznych efekty. Uzupełnieniem opisanych elementów strategii jest jej Załącznik II, w którym zdefiniowano obszary realizacji projektów i wskazano strategiczne z punktu widzenia rozwoju województwa przedsięwzięcia inwestycyjne.

Podkreślić jednak należy fakt, iż pośród wskazanych w przywołanym załączniku przedsięwzięć znacząca część nie wynika bezpośrednio z ocenianego dokumentu, a stanowi element wdrożenia innych, powiązanych ze strategią dokumentów wyższego lub równego szczebla, przez organy i instytucje niezależne od Zarządu Województwa. Są to też przedsięwzięcia, na realizację których organ opracowujący projekt dokumentu nie ma żadnego wpływu. Stąd uwzględniając zapis tzw. dyrektywy SEA, który dotyczy unikania powielania oceny na tym samym poziomie szczegółowości, nie należy oceniać ich w niniejszym dokumencie, odwołując się do wyników Prognoz OOS dokumentów z których one wynikają. Tym bardziej, że jak wspomniano organ opracowujący projekt Strategii nie będzie podejmował decyzji o realizacji poszczególnych projektów, uczestniczył w ich wdrażaniu ani monitorowaniu ich wdrażania. Ponadto uwzględnić należy, iż w analizowanym załączniku lista obszarów i przedsięwzięć strategicznych ma charakter otwarty, co oznacza, że jej zakres może być uzupełniany o dodatkowe projekty, planowane do realizacji w okresie obowiązywania Strategii, a których identyfikacja na etapie prac nad Strategią była niemożliwa. Szczegółowej delimitacji i oceny projektów z załącznika II do Strategii dokonano w załączniku 1 do Prognozy.

W wyniku przeprowadzonych analiz przyjęto, że najwłaściwszym modelem oceny jest hybryda modelu oceny polityk z uwzględnieniem oceny skutków realizacji przedsięwzięć wynikających bezpośrednio z SRWŚ, co zidentyfikowano w przypadku 34 z 98 projektów z Załącznika II.

Za najbardziej szczegółowy poziom oceny w SRWŚ2030+, uznano cele operacyjne, a w ich ramach ocenę jak zaproponowane kierunki i działania wpłyną na środowisko oraz czy ich zapisy należycie ujmują kwestie ochrony środowiska.

W pierwszym etapie prac przeanalizowano szereg dokumentów strategicznych i ich prognoz oddziaływania na środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które definiują przedsięwzięcia wymienione w załączniku II do Strategii. W wyniku tej analizy wyznaczono kryteria ogólne dla oceny całego dokumentu:

- Czy zapisy i wytyczne – SRWŚ2030+ są zgodne z celami ochrony środowiska i zasadami zrównoważonego rozwoju oraz czy odnoszą się w wystarczający sposób do konieczności jej wdrażania?

- Czy zaproponowany został właściwy system realizacji oraz właściwe ramy instytucjonalne i prawne, (ocena zaangażowanych podmiotów, narzędzi realizacji i sposobu finansowania), dla realizacji postawionych w SRWŚ 2030+ celów w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju?
- Czy zaproponowano właściwy system monitorowania i oceny efektów środowiskowych skutków wdrażania planowanych działań, w tym czy zaproponowano odpowiednie wskaźniki?

Takiej analizie i ocenie dokonano w rozdziale 3. W następnej kolejności istotne było ustalenie metod oraz zakresu analiz, które będą rozważane w ramach oceny poszczególnych celów dokumentu i ich oczekiwanych efektów oraz planowanych w obszarach strategicznej interwencji projektów. Dlatego poza oceną ogólnych skutków ich realizacji przeprowadzoną w rozdziale 4, w rozdziale 5 dokonano swoistej analizy krzyżowej z wykorzystaniem zagadnień ochrony środowiska wymienionych w ustawie OOS, a więc wpływu na różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne.

W celu podsumowania i kwantyfikacji przewidywanych oddziaływań, a więc uwzględnienia aspektu zależności między elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy, w rozdziale 4.13 przeprowadzono identyfikację prognozowanych pozytywnych i negatywnych skutków realizacji strategii, które zakończono sporządzeniem bilansu w postaci macierzy określającej wielkość i istotność wpływu na poszczególne komponenty środowiska.

Ostatnim etapem prac, na podstawie przeprowadzonych analiz wariantowych było opracowanie szeregu rekomendacji zmian zapisów strategii możliwych do wprowadzenia w celu lepszego ujęcia celów ochrony środowiska w analizowanym dokumencie.

W związku ze stopniem ogólności zapisów strategii rekomendacje te należy traktować jako propozycje działań na poziomie programowania celów strategicznych i operacyjnych, bowiem w przyjętym modelu oceny, z uwagi na częsty brak precyzyjnej wiedzy o projektach, brak jest możliwości wskazania konkretnych i racjonalnych działań minimalizujących na poziomie poszczególnych inwestycyjnych przedsięwzięć strategicznych wynikających z ich wdrażania.

OCENA WPŁYWU SKUTKÓW REALIZACJI DOKUMENTU NA POSZCZEGÓLNE KOMPONENTY ŚRODOWISKA

Przeprowadzone w Prognozie analizy i oceny wpływu na poszczególne komponenty środowiska wskazują na zdecydowanie pozytywny bilans oddziaływań ocenianego dokumentu. Zdefiniowane w SRWŚ 2030+ cele strategiczne, a w ich ramach operacyjne i kierunki działań w wysokim stopniu uwzględniają zarówno zasady zrównoważonego rozwoju jak i cele ochrony środowiska na różnych płaszczyznach.

Zidentyfikowane w ramach pierwszego celu strategicznego INTELIGENTNA GOSPODARKA I AKTYWNI LUDZIE oddziaływania mają głównie charakter pozytywny o niskiej i średniej istotności. Zidentyfikowane oddziaływania o potencjale negatywnym w obrębie komponentów takich jak przyroda, powierzchnia ziemi i krajobraz charakteryzują się niską istotnością, a więc możliwą do minimalizowania. Najmocniejszym Pozytywnym oddziaływaniem na ogół komponentów wyróżnia się cel operacyjny 1.3 Wsparcie procesu transformacji kluczowych branż gospodarki regionu.

Cel strategiczny PRZYJAZNY DLA ŚRODOWISKA I CZYSTY REGION z racji swojej koncentracji na poprawie stanu środowiska charakteryzuje się najmocniejszym, tj. istotnym oddziaływaniem pozytywnym w obrębie większości analizowanych komponentów. Mało istotne potencjalnie negatywne oddziaływania stwierdzono jedynie w obrębie elementów przyrodniczych, wód oraz krajobrazu, a wynikają one z konfliktowego charakteru niektórych wielkoskalowych działań przeciwpowodziowych

przewidywanych w ramach celu operacyjnego 2.2 Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych.

W przypadku celu strategicznego 3 WSPÓLNOTA I BEZPIECZNA PRZESTRZEŃ, KTÓRE ŁĄCZĄ LUDZI zaznacza się największa spośród analizowanych ocen neutralnych. Oddziaływania o potencjalne negatywnym, znów mało istotnym, a więc możliwym do minimalizacji wiążą się z realizacją celu operacyjnego 3.3 Wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej regionu i przewidywanych w jego ramach działań w zakresie infrastruktury transportowej.

Ostatni z analizowanych celów strategicznych SPRAWNE ZARZĄDZANIE REGIONEM z uwagi na głównie miękki charakter zakładanych działań będzie oddziaływał na poszczególne komponenty pośrednio. Również pośrednie potencjalnie negatywne oddziaływania o niskiej istotności zidentyfikowano dla celu operacyjnego 4.2, w obrębie komponentów przyroda, wody i krajobraz, a wynikają one z postulowanego rozwoju osadnictwa i turystyki a przez nią ryzyka wzrostu istniejących presji w obrębie tych komponentów.

Podkreślić należy fakt, iż w obrębie żadnego z komponentów dla żadnego celu nie zidentyfikowano znaczącego oddziaływania o charakterze negatywnym niemożliwym do zminimalizowania, które wykluczałoby możliwość przyjęcia Strategii.

W poniższej tabeli przedstawiono bilans oddziaływań ocenianej Strategii. Poszczególne oddziaływania sklasyfikowano pod kątem ich charakteru (pozytywny, neutralny, negatywny) i intensywności w skali 0 - 3. Podkreślić należy jednak, że im większa jest ogólnikowość działań zapisanych w dokumentach, tym większy jest subiektywizm oceny ich wpływu na środowisko i tym bardziej rzeczywisty wpływ, generowany np. działaniami inwestycyjnymi mającymi prowadzić do realizacji celu może różnić się od teoretycznej oceny¹. Twierdzenie to należy wziąć pod uwagę podczas analizy przedstawionego bilansu.

Tab. 1 Bilans oddziaływań SRWS2030+

CEL OPERACYJNY	Różnorodność	Ludzie	Wody	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat i jego	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
1. INTELIGENTNA GOSPODARKA I AKTYWNI LUDZIE										
1.1	+	++	0	++	+/-	+/-	++	0	+	+
1.2	++	+++	+	+	+	+	+	+	+	0
1.3	+/-	++	++	+	++	++	++	++	++	+
2. PRZYJAZNY DLA ŚRODOWISKA I CZYSTY REGION										
2.1	++/-	+++	+++	+++	+++	+++	+++	++	++	+

¹ Kistowski M., 2002, Wybrane aspekty metodyczne sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze, Człowiek i Środowisko, T.26, nr 3-4, s.55-72.

CEL OPERACYJNY	Różnorodność	Ludzie	Wody	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat i jego	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
2.2	++/-	+++	+++/-	+	++	+++	+++	+	+	++
2.3	++/-	++	+	+++	++	-	+++	+	0	+++
3. WSPÓLNOTA I BEZPIECZNA PRZESTRZEŃ, KTÓRE ŁĄCZĄ LUDZI										
3.1	++	++	0	0	++	++	+++	+	+++	0
3.2	0	+++	0	0	+	+	++	0	0	0
3.3	-	+++	++	++	+++	++/-	++	+	+/-	+++
4. SPRAWNE ZARZĄDZANIE REGIONEM										
4.1	+	+	+	+	+++	+	+	+	++	+
4.2	+/-	+	+/-	0	+	+/-	0	++	+	0
4.3	0	+	0	++	++	+	+	0	+	+

„0” nie przewiduje się znaczących oddziaływań

„+” oddziaływanie pozytywne [skala: „+” - mało istotne, „++” - o średniej istotności, „+++” - o wysokiej istotności (znaczące)]

„-” oddziaływanie negatywne [skala: „-” - mało istotne, „--” - o średniej istotności, „---” - o wysokiej istotności (znaczące)]

OCENA RYZYKA WYSTĄPIENIA TRANSGRANICZNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Województwo świętokrzyskie jest położone w centralnej części kraju. Odległość najbardziej wysuniętego punktu województwa do granic Państwa wynosi około 90 km w kierunku południowym i około 150 km w kierunku wschodnim. Biorąc pod uwagę charakter i wielkość oddziaływań związanych z realizacją celów zawartych w Strategii nie przewiduje się możliwości wystąpienia oddziaływań transgranicznych.

OCENA MOŻLIWOŚCI KUMULOWANIA SIĘ ODDZIAŁYWAŃ

Potencjał kumulowania się oddziaływań wynikających z realizacji założeń ocenianej Strategii należy analizować przynajmniej na dwóch płaszczyznach.

Z jednej strony jest to bardzo pożądanym efektem synergii w przypadku zidentyfikowanych oddziaływań pozytywnych na skutek niektórych działań w komponentach takich jak np. wody i elementy przyrodnicze, charakteryzujący się uzyskaniem większego efektu łącznej interakcji niż od pojedynczego

oddziaływania na nie. Takich efektów w obrębie zdefiniowanych w ramach Strategii kierunków działań zaobserwowano kilka, między innymi w obszarze związanym z edukacją, adaptacją do zmian klimatu czy transformacją w kierunku gospodarki 4.0.

Innym aspektem jest ryzyko kumulowania się oddziaływań negatywnych, w szczególności bezpośrednich, mogących prowadzić do efektu wzmocnienia ich istotności w ramach różnych komponentów. Takie oddziaływania są często wynikiem realizacji projektów inwestycyjnych w tym samym czasie na niewielkiej przestrzeni. W wyniku analizy przedsięwzięć opisanych w Załączniku II do Strategii, dokonano próby takiej identyfikacji w wymiarze przestrzennym, jednak brak konkretnych informacji o wymiarze czasowym, tj. okresie realizacji poszczególnych przedsięwzięć oraz ich etapowania w 10 letnim horyzoncie realizacji założeń strategii uniemożliwia dokonanie precyzyjnej oceny w tym zakresie.

Potencjał kumulacji opisanego typu mają przede wszystkim wielkoskalowe działania realizowane w ramach poprawy infrastruktury transportowej (drogowej i kolejowej, turystycznej), jednak jednoczesna realizacja kilku projektów tego typu w bliskim sąsiedztwie i w tym samym czasie jest mało prawdopodobna. Dlatego nie zidentyfikowano istotnego ryzyka w tym zakresie. Planowana budowa obwodnic miejscowości jest działaniem komplementarnym z poprawą stanu reszty elementów ciągów komunikacyjnych i prowadzić będzie raczej do efektów synergicznych. W odniesieniu do realizacji tego typu projektów instytucje odpowiedzialne za ich realizację powinny wzajemnie ze sobą współpracować, tak aby możliwe było minimalizowanie potencjalnego negatywnego oddziaływania poprzez prawidłowe planowanie robót.

Potencjalne negatywne oddziaływania kumulować mogą duże projekty z zakresu gospodarki wodnej, przewidziane do realizacji przez powiązane sektorowe dokumenty strategiczne, szczególnie z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, ponieważ najczęściej niosą ze sobą konsekwencje dla całego ekosystemu rzeki. Wykluczenie ryzyka generowania takiego oddziaływania powinno odbywać się już na etapie prac koncepcyjnych, nadzorowanych przez administrację odpowiedzialną za gospodarowanie wodami, a potem w procesie oceny oddziaływania na środowisko takich projektów.

GŁÓWNE WNIOSKI, ANALIZA WARIANTOWA ORAZ REKOMENDACJE

Ustawa OOS wskazuje, że Prognoza powinna przedstawiać rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie. Z zasad dobrej praktyki w zakresie ocen strategicznych wynika iż propozycje i ocena rozwiązań alternatywnych powinny być dokonywane przez pryzmat najistotniejszych problemów ochrony środowiska regionu.

Stąd jako warianty alternatywne do zapisów ocenianego projektu Strategii przedstawiono opracowane w oparciu o przeprowadzone w niej niniejszej Prognozie analizy i oceny:

- rekomendacje w zakresie modyfikacji zapisów projektu Strategii (warianty alternatywne zapisów) w celu jak najszerszego uwzględnienia w niej aspektów środowiskowych,
- rekomendacje w zakresie prowadzenia monitoringu wdrażania projektu Strategii i jej skutków środowiskowych.

Tak rozumiane wariantowanie pozwala uwzględnić wnioski płynące z przeprowadzonych badań i analiz w ostatecznym kształcie ocenianego dokumentu, a przez to poprawić stopień uwzględnienia w nim zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska. Propozycje autorów w tym zakresie przedstawiono w Tab. 3, jednak decyzja odnośnie wprowadzenia ich do ocenianego dokumentu zależeć będzie ostatecznie od organu go opracowującego.

W ramach prac nad Prognozą odstąpiono natomiast od wariantowania lokalizacyjnego czy technologicznego przedsięwzięć opisanych w Załączniku II, nie definiowanych bezpośrednio przez Strategię, a dokumenty stanowiące jej otoczenie. Oceny ich potencjalnego oddziaływania w załączniku 1 do Prognozy oparto na wnioskach płynących z prognoz OOS dokumentów które wyznaczają ramy ich realizacji. Pośród wskazanych w przywołanym załączniku niemal 90 przedsięwzięć, 55 zaliczono właśnie do tej kategorii. Podkreślić należy że znaczna część z nich posiada już wydane decyzje środowiskowe, co w świetle polskiego prawa wyklucza ryzyko ich znaczącego negatywnego oddziaływania i dodatkowo obniża zasadność wskazywania jakichkolwiek wariantów.

Natomiast spośród pozostałych 34 przedsięwzięć ocenionych z Załączniku 1, które wynikają bezpośrednio z analizowanej Strategii nie zidentyfikowano takich, które stwarzają ryzyko wystąpienia niemożliwych do zminimalizowania znaczących oddziaływania negatywnych na którykolwiek z komponentów środowiska. Wyklucza to konieczność wskazywania dla nich wariantów alternatywnych.

Potencjalnie negatywne oddziaływania na środowisko wyniknąć mogą natomiast na skutek realizacji przedsięwzięć, których ramy wyznaczają sektorowe dokumenty strategiczne wyższego rzędu, które stanowią otoczenie Strategii, o czym mówią wyniki ocen w Prognozach wykonanych w ramach ich Strategicznej Oceny Oddziaływania na środowisko. W ich przypadku konieczne będzie wdrażanie opracowanych w ich ramach działań minimalizujących bądź wariantów alternatywnych.

Podsumowując przeprowadzone w niniejszym dokumencie analizy należy wskazać, że SRWŚ 2030+ w wysokim stopniu uwzględnia w swych założeniach zasady zrównoważonego rozwoju oraz cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu krajowym i międzynarodowym. W wyniku wdrażania tych założeń oczekiwać należy głównie pozytywnych efektów środowiskowych. Niemniej w celu ich wzmocnienia opracowano szereg rekomendacji o różnym stopniu istotności, zalecanych do uwzględnienia w ostatecznej wersji dokumentu.

Tab. 2 Skala istotności potrzeby wprowadzenia alternatywnego wariantu zapisów do treści Planu

Istotność	Rodzaj rekomendacji
	rekomendacja o wysokiej istotności – wyniki Prognozy wskazują na konieczność uwzględnienia w projekcie Strategii
	rekomendacja istotna – wyniki Prognozy zalecają rozważenie możliwości wprowadzenia zmian w projekcie Strategii
	rekomendacja o mniejszym stopniu istotności – wyniki Prognozy wskazują ją jako wariant poprawiający założenia projektu Strategii pod kątem ochrony środowiska, ale zmiana nie jest konieczna

Tab. 3 Tabela rekomendacji do tekstu Planu

Lp.	Zagadnienie	Nr strony	Rekomendacja	Ocena istotności zastosowania danej rekomendacji
1.	Cel opera	43	Postuluje się modyfikację drugiego akapitu opisującego sposoby zapobiegania suszom: „ <i>Problemom hydrologicznym należy</i>	

Lp.	Zagadnienie	Nr strony	Rekomendacja	Ocena istotności zastosowania danej rekomendacji
	cyjny 2.2.		<p><i>przeciwdziałać poprzez rewitalizację istniejących zbiorników wodnych oraz odbudowę i budowę nowych zbiorników wodnych, a także naprawę i konserwację systemów melioracji.</i></p> <p>Wskazanie jedynie technicznych i dość archaicznych zabiegów, które często charakteryzują się niską skutecznością bez wskazania metod związanych z odbudową naturalnej retencji, takich jak zwiększanie retencji dolinowej, renaturyzacja ekosystemów mokradłowych i rzek czy wdrażanie zabiegów agrotechnicznych zwiększających retencję glebową., które powinny być priorytetem działań jest błędne.</p>	
2.	Cel operacyjny 2.2.	42	<p>W opisie celu słusznie wskazano, że „Działania związane z ochroną i racjonalnym gospodarowaniem zasobami wodnymi muszą iść w parze z zapewnieniem bezpieczeństwa przeciwpowodziowego (...)”. Niestety w praktyce bardzo często jest wręcz przeciwnie, dlatego sugeruje się wzmocnienie tego przesłania dodaniem zdania: „Dlatego należy dążyć do realizacji kompleksowych działań w ujęciu zlewniowym, z wykorzystaniem przyjaznych środowisku metod ochrony przed powodzią.</p>	
3.	Cel operacyjny 3.3	48	<p>W ramach kierunku działań 3.3.1 zaleca się uwzględnienie również celów środowiskowych w zakresie rozwoju i poprawy parametrów infrastruktury drogowej, kolejowej i transportu publicznego, związanych m.in. z odprowadzaniem wód z tych obszarów, a także projektowanie ich w sposób minimalizujący negatywny wpływ na obszary zamieszkałe.</p>	
4.	Cel operacyjny 1.1	36	<p>W aspekcie gospodarki odpadami być może w opisie celu operacyjnego 1.1, w kontekście innowacyjności dobrze byłoby podkreślić wagę wsparcia dla opracowywania niskoodpadowych technologii produkcji oraz wdrażania efektywnych środowiskowo technologii odzysku.</p>	
5.	Cel operacyjny 2.1.	42	<p>Zaleca się dodanie w ostatnim akapicie sformułowań dotyczących działań na rzecz walki z niekontrolowanym rozmieszczeniem nośników reklamowych, które stanowią problem na terenie całego województwa.</p>	

Lp.	Zagadnienie	Nr stron	Rekomendacja	Ocena istotności zastosowania danej rekomendacji
6.	Cel operacyjny 2.1	41	Postuluje się rozwinięcie w dokumencie aspektu związanego z klimatem akustycznym w zakresie wskazania konieczności obniżania poziomu hałasu w środowisku na obszarach wrażliwych narażonych na ponadnormatywne oddziaływania.	
7.	Cel operacyjny 3.1	45	Wśród instrumentów, które mogą przyczynić się do ograniczenia negatywnych trendów migracyjnych, zaleca się również wskazanie tych związanych z kreowaniem przyjaznego środowiska zamieszkania m.in. poprzez wprowadzanie terenów zieleni w ramach osiedli mieszkaniowych.	
8.	Cel operacyjny 3.3	48	W ramach celu operacyjnego zaleca się uwzględnienie kreowania spójnej sieci dróg rowerowych oraz połączeń pieszych.	
9.	Cel operacyjny 1.2.	38	W trzecim akapicie opisu celu dotyczącym edukacji sugeruje się do wymienionych aspektów kluczowych (kompetencje uniwersalne i kształtowanie postaw prozdrowotnych) dodać również kształtowanie postaw prośrodowiskowych jako podkreślenie wagi zagadnienia w kontekście narastających problemów, szczególnie zmian klimatu.	
10.	Cel operacyjny 4.1.	50	Do rozpoznania i uzupełnienia pozostaje kwestia z zakresu celu operacyjnego „Rozwój systemów zarządzania strategicznego rozwojem” – gdzie zwrócona została uwaga na tzw. zarządzania niepewnością, co jest istotne z punktu widzenia niezaprzeczalnego powiązania planowania strategicznego ze zmianami klimatu. Dlatego w celu minimalizacji tego typu oddziaływań zaleca się przegląd i ewentualne dostosowanie aktualnie wykorzystywanych systemów zarządzania strategicznego zanim przystąpi się do procesu zastępowania ich innymi działaniami lub kreacją nowych rozwiązań.	
11.	2.1.7	42	Postuluje się o dodanie w opisie dotyczącym audytu krajobrazowego określenia, iż audyt krajobrazowy oprócz	

Lp.	Zagadnienie	Nr strony	Rekomendacja	Ocena istotności zastosowania danej rekomendacji
			identyfikacji „najcenniejszych krajobrazów” dokonuje także identyfikacji krajobrazów zdegradowanych oraz zagrożonych.	
12.	Cel operacyjny 3.3	49	W zdaniu „ <i>Równoważeniu procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych w skali lokalnej powinno służyć wsparcie samorządu województwa w rewitalizacji obszarów zdegradowanych oraz planowanie przestrzenne uwzględniające interes społeczny i gospodarczy</i> ”, postuluje się dodanie „interes społeczny i gospodarczy oraz środowiskowy”.	
13.	Cel operacyjny 3.3	49	W kontekście zdania „ <i>Zabudowa powinna być przeliczona na prognozowane zapotrzebowanie ,skoncentrowana, architektonicznie spójna, a granica pomiędzy zabudową a terenami rolniczymi czy leśnymi czytelna</i> ”, postuluje się uwzględnienie konieczności wprowadzania w ramach osiedli mieszkaniowych wysokich wskaźników minimalnej powierzchni biologicznie czynnej w dokumentach planistycznych.	

ZALECENIA DOTYCZĄCE METOD ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI STRATEGII NA ŚRODOWISKO

Wdrażanie SRWŚ 2030+ musi być monitorowane. Celem monitoringu jest dostarczenie uczestnikom procesu wdrażania Strategii, szczególnie władzom województwa, rzetelnej informacji o sposobie, zakresie i kierunkach realizacji Strategii w kolejnych latach. Wymogiem ustawy OOS jest jednak monitorowanie również skutków środowiskowych wdrażania Strategii.

Strategia w istotnym stopniu uwzględnia aspekty środowiskowe w szczególności w ramach celu strategicznego 2. Co za tym idzie zaprojektowany dla niej system monitoringu już zawiera szereg wskaźników, które charakteryzują zmianę stanu środowiska na skutek wdrażania założonych celów i kierunków działań. Należą do nich między innymi (Tabela 18 SRWŚ 2030+):

- Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej
- Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów
- Liczba dni z przekroczonym 24-godzinnym poziomem dopuszczalnym stężenia pyłu PM10
- Liczba przewiezionych pasażerów pociągami regionalnymi
- Długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów)
- Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych ogółem na 1 korzystającego (m³/rok)
- Obiekty małej retencji wodnej w regionie
- Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji
- Gęstość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej
- Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem

- Zużycie energii elektrycznej na 1 mln zł PKB

W celu właściwego monitorowania zmian stanu wszystkich kluczowych komponentów środowiska będących skutkiem realizacji założeń strategii sugeruje się uzupełnienie listy wskaźników zdefiniowanych w rozdziale 7.3. O zaprezentowane w rozdziale 6.3 Prognozy wskaźniki w podziale na poszczególne komponenty.